

FRUMTÖK

Samtök framleiðenda frumlyfja

Útgefandi: Frumtök, samtök framleiðanda frumlyfja. Ritstjóri og ábyrgðarmaður: Jakob Falur Garðarsson

Lífsstíllssjúkdómar og forvarnir

Hér er komið út kynningarrit Frumtaka, samtaka framleiðenda frumlyfja. Meginástæða þessarar útgáfu er að ýta við og stuðla að umræðu um málefni sem snertir okkur öll í daglegu lífi en of fáir hugleiða sem og almenn kynning á Frumtökum, samtökum framleiðenda frumlyfja. Við viljum hvetja til vitundarvakningar og almennrar umræðu um svokallaða lífsstíllssjúkdóma. Í því skyni hafa nú að undanförunu, í góðri samvinnu við Sjónvarpið, verið sýndar fimm stuttmyndir sem við höfum látið framleiða um lífsstíllssjúkdóma, gildi forvarna og heilbrigðis lífnefni. Myndirnar fimm fjalla í fyrsta lagi um þá almennu ógn sem lífsstíllssjúkdómar eru við heilsufar alls almennings. Þá er fjallað nánar um reykingar og afleiðingar þeirra, um vægi hollrar og góðrar hreyfingar, um streitu og afleiðingar hennar og loks fjallar ein myndin um þýðingu góðs mataræðis. Mikilvægi góðra og öflugra forvarna er sífellt að verða ljósara og höfum við sem stöndum að Frumtökum ákveðið að leggja okkar af mörkum til þess að efla sem kostur er upplýsta umræðu um forvarnir, þar sem megináherslan verður lögð á hin gömlu og góðu sannindi: heilbrigð sál í hraustum líkama.

Samtök framleiðenda frumlyfja á Íslandi voru stofnuð síðla árs 2005 undir nafninu Frumtök. Tilgangur Frumtaka er að efla og dýpka umræðu um lyfjamál og að gæta hagsmuna framleiðenda frumlyfja á Íslandi sem og á alþjóðavísu. Einnig að stuðla að rannsóknum og þróun lyfja og annast sameiginleg mál frumlyfjaframleiðenda hér á landi. Lyfjaframleiðsla og þróun er einn mesti hátækniíðnaður veraldar og sífellt er verið að leita að svörum við æ flóknari spurningum. Þær hreint út sagt ótrúlegu uppgötvanir sem gerðar hafa verið við lyfjarannsóknir og þróun á undanförunum áratugum

breyta þó ekki þeirri staðreynd að enn hafa ekki verið fundin upp lyf við nema broti af þeim sjúkdómum og kvillum sem hrjá mannkynið. Í því ljósi er gjarnan rifjað upp til gamans að undir lok níjtjándu aldar sagði forstjóri bandarísku einkaleyfastofunnar starfi sínu lausu um leið og hann lýsti því yfir að búið væri að uppgötva allt sem hægt væri að finna upp. Ekki þarf að

búin hagstæð starfsskilyrði á Íslandi.

Sjúkdómar, breytingar í aldurssamsetningu þjóðarinnar og ýmis heilbrigðisvá af völdum manna og náttúru er stöðug áskorun fyrir samfélagið. Fuglaflensa og mögulegur heimsfaraldur influensu er nærtækt dæmi um það. Þörf á nýjum meðferðarræðum og óskir um framfarir á sviði lækna-

Meðal aðildarfyrirtækja Samtaka framleiðenda frumlyfja eru öll helstu frumlyfjafyrirtæki heims og umboðsfyrirtæki þeirra hér á landi auk Íslenskrar erfðagreiningar. Skilyrði fyrir aðild að samtökunum eru, að fyrirtækið, eða fulltrúar þess á Íslandi, stundi lyfjarannsóknir, þrói, framleiði eða markaðssetji lyf.

fara mörgum orðum um að sá ágæti maður reyndist fjarríki því að vera sannspár. Á sviði lyfja- og læknisfræði hafa verið svo stórstígar framfarir á 20. öldinni að vart er hægt að lýsa því öðruvísi en svo að um algjöra byltingu hafi verið að ræða, og sér ekki fyrir endann á. Öll þau lyf sem við þekkjum í dag hafa orðið til á tiltölulega stuttum tíma og nú á upphafsárum 21. aldarinnar er þekking á sviði lífvisinda að opna nýjar dyr. Möguleikar á betri og markvissari meðferð sjúkdóma og forvarnir gegn þeim hafa aldrei verið fleiri. Það er á þessum vettvangi sem frumlyfjafyrirtækin starfa, fyrirtækin sem eiga aðild að Frumtökum sem gefa þennan fjórblöðung út.

Mikilvæg verkefni framundan

Frumtök hyggjast hafa frumkvæði að rannsóknum og greiningu á íslensku heilbrigðiskerfi svo betri skilningur fái á þeim vanda sem að steðjar. Einnig vilja samtökin vekja athygli á og kynna mikilvægi rannsókna og þróunar nýrra lyfja fyrir samfélagið og nauðsyn þess að slíki starfsemi sé

visinda hafa því aldrei verið meiri. Ein afleiðing þessarar þróunar er aukið álag á heilbrigðiskerfið og meiri kostnaður við málaflokkinn, þar með talinn lyfjakostnaður. Umræða um lyfjamál hér á landi er oft yfirborðskennnd, gjarnan er einblínt á beinan útlagðan kostnað vegna lyfja, en ávinningur meðferðar sem fyrirbyggir sjúkdóma, lækna eða dregur úr einkennum þeirra virðist stundum gleymast í umræðunni. Því lítum við á það sem eitt af hlutverkum okkar samtaka að standa að gerð fræðslu- og kynningarefnis um lyf og málefni framleiðenda frumlyfja auk efnis um sjúkdóma og forvarnir þeirra. Jafnframt viljum við leggja okkar lóð á vogarskálur þess að ræða fjármögnun heilbrigðiskerfisins á uppbyggilegan hátt, í nánú samstarfi við stjórnvöld, stofnanir, félagasamtök, fagaðila og alla þá sem áhuga hafa á þessum málaflökki. Framfarir og nýsköpun verða ekki í lyfja- og læknisfræði nema umhverfi til rannsókna og nýsköpunar sé hagfellt og að reglur um einkaleyfi og hugverkavernd standi

Hjörleifur Þórarinnsson, formaður Frumtaka.

vörð um hag þeirra sem sinna slíkum rannsóknum. Frumtök munu einnig beita sér á þessum vettvangi í þágu almannaheilla.

Ný lyf gefa von um lækningu og líkn Ný lyf líta dagsins ljós á hverju ári en það skal játað að lyfjafyrirtæki finna ekki upp ígildi penisillins á hverju

hversu mjög þekkingu og úrræðum hefur fleygt fram. Eðli framfara, sama í hvaða starfsgrein raunvísinda borið er niður, er að þær auðkennast af framlagi fjölmargra vísindagreina og þær gerast með jöfnum, markvissum skrefum. Stundum koma hinsvegar fram stórkostlegir hlutir þar sem ný þekking ryður nýjar brautir og gefur

Vissir þú að fyrir utan vilja vestrænna samfélaga til að fjármagna rannsóknir og þróun nýrra lyfja, er forsenda framfara öflug hugverka- og einkaleyfavernd? Umræða um einkaleyfi vegna lyfja mótast gjarnan af þeirri fornu hugsun að heilsufari, kvölum og dauða megi ekki blanda saman við viðskipti og að einkaleyfi séu að einhverju leiti orsakavaldur sjúkdóma og þjáninga í þróunarlöndum. Hið rétta er að fyrir utan lyf gegn alnæmi, eru flest lífsnauðsynleg lyf ekki einkaleyfisbundin og framleiðsla heimil öllum þeim sem ráða yfir þekkingu til lyfjagerðar. Framleiðendur alnæmislyfja hafa á síðari árum selt slík lyf á kostnaðarverði til fátækustu ríkjanna og samið við framleiðendur í nálægum ríkjum um framleiðslu alnæmislyfja. Af hálfu frumlyfjafyrirtækja er unnið mikið starf við þróun lyfja og bóluefna fyrir þróunarlönd og virk einkaleyfavernd er forsenda slíkar þróunar, sem og þróunar allra nýrra lyfja. Þetta er sérstaklega mikilvægt á sviði alnæmis þar sem núverandi lyf duga ekki lengi vegna þróunar ónæmis hjá HIV veirunni og mikið starf er enn óunnið við þróun bóluefnis gegn alnæmi.

Vissir þú að um 98% þeirra 325 lyfja sem WHO hefur skilgreint sem lífsnauðsynleg eru ekki bundin einkaleyfi. Samt sem áður hefur þriðjungur jarðarbúa ekki aðgang að þeim. Það er því augljóst að heilbrigðisvandi þróunarríkja er ekki vegna einkaleyfa lyfjafyrirtækja, heldur er fátækt og skortur á grundvallar heilbrigðisþjónustu aðalorsök vandans. Það eru helst lyf gegn alnæmi sem eru bundin einkaleyfum og á þeim vettvangi er gríðarlega mikið starf unnið á vegum lyfjafyrirtækja og alþjóðastofnana til að tryggja aðgengi sem viðast.

Hvað er frumlyf? Frumlyf er það lyf kallað sem inniheldur nýtt virkt efni sem viðkomandi lyfjafyrirtæki og samstarfsaðilar þess hafa uppgötvað og þróað. Þróunartími nýs frumlyfs er að jafnaði um 12-15 ár og ekki er óalgengur kostnaður þess ferlis metinn í tugum milljarða króna.

ári. Stundum heyrast gagnrýnisráddir þess efnis að ekki sé um raunverulegar nýjungar að ræða þegar ný lyf eru kynnt til sögunnar. Í þessu sambandi er rétt að benda á að framþróun í læknavísindum gerist þannig að skrefin eru stutt og stigið er varlega til jarðar. Þegar litið er til baka sl. 10 ár, svo dæmi sé tekið, geta menn ekki annað en séð

von um líkn og lækningu sem ekki var möguleg áður. Það er á þessum vettvangi sem framleiðendur frumlyfja starfa.

Hjörleifur Þórarinnsson, lyfjafræðingur og formaður Frumtaka, samtaka framleiðenda frumlyfja

Hagfræði heilsa og heilbrigðismál

Mannfólkið er þannig gert að það vill yfirleitt meiri gæði frekar en minni. Þetta á við um heilsu líkt og önnur gæði. Vandí liggur hins vegar í því að auðlindir samfélagsins eru ekki óþrjótandi. Hagfræði er vísindagrein sem fjallar um leiðir til að ráðstafa takmörkuðum auðlindum samfélaga. Orðið HAGfræði er lýsandi, þar sem hagfræðingar fjalla um hvernig hagsæld samfélagsins sé hámarkuð. Til þess að nálgast ólíkar aðstæður í samfélaginu takast hagfræðingar á við viðfangsefni sín innan marka margra undirgreina. Heilsuhagfræði fjallar t.d. um ýmsa þætti er varða heilsu. Grunnspurningar hagfræðinnar – hvað skal framleiða, í hvaða magni, fyrir hvern og af hverjum – til þess að hámarka hagsæld samfélagsins, eru ekki síður mikilvægar varðandi heilsu en aðra þætti.

Heilsa er flestu fólki mikilvæg en er þó ekki það eina sem gefur því velferð. Ekki er hægt að gera ráð fyrir því að markmiðið sé einungis að samfélagsþegnarnir séu sem hraustastir og ekki er alltaf víst að áunnin heilsa sé fórnanna virði. Merki þessa sjáum við oft í hegðun fólks sem kys sjálft að fórna heilbrigðum lífsháttum fyrir önnur gæði. Dæmi um þetta er óhollt mataræði, hættuleg störf eða lítil líkamshreyfing sem meðal annars kemur fram í ofnotkun á ökutækjum. Sá einstaklingur sem fer fótgangandi til vinnu sinnar, svo dæmi sé tekið, er fyrir þær sakir í betra líkamlegu ástandi og getur vænst lengri og betri lífdaga. En af hverju ganga ekki allir til vinnu sinnar? Ástæðan hlýtur að vera sú að önnur markmið ráði ferðinni; til greina kemur t.d. að einstaklingurinn sækist frekar eftir þeim auknu tekjum og meiri neyslu sem fleiri vinnustundir geti skilað, þar sem um ræðir gæði sem greiða þarf fyrir. Einstaklingurinn fórnar þá heilbrigði fyrir ýmis önnur lífsgæði. Tími er hér dæmi um takmarkaða auðlind og einstaklingurinn er sjálfur ekki tilbúinn til þess að fórna þeim tækifærum sem tíminn getur skapað honum á öðrum vettvangi fyrir heilsuna.

Heilsa er treyst með heilbrigðisþjónustu, sem er eitt viðfangsefni heilsuhagfræðinga. Hröð tækniþróun í heilbrigðisþjónustu hefur aukið valmöguleika og meðferðarúrræði. Ólíkt flestri framleiðslu þá hefur þessi aukni tækjakostur og nýjar lyfjameðferðir aukið útgjöld til heilbrigðismála. Nú

er svo komið að í vestrænum löndum fara um 10% af vergrí þjóðarframleiðslu til málaflokksins. Þetta kallar á nýjar áherslur við stefnumótun og ákvarðanatöku í heilbrigðismálum. Þess er nú almennt krafist að heilbrigðisþjónusta sé ekki einungis árangursrík, heldur að sem mest fáið fyrir þau verðmæti sem til hennar er varið. Þetta er einmitt ástæða þess að heilsuhagfræði er mikilvæg við ákvarðanatöku í heilbrigðiskerfinu. Hér má t.d. nefna til sögunnar rannsóknir á fjármögnun heilbrigðiskerfisins og heilbrigðistrygginga, rannsóknir á eftirspurn eftir heilbrigðisþjónustu, rannsóknir kostnaðar- og ábatagreiningu lyfjameðferða, rannsóknir á markaðsaðstæðum og markaðsbrestum er varða heilsu, hagkvæmasta magni bólusetninga fyrir samfélagið, muninn á einkareknum og ríkisreknum heilbrigðiskerfum, stærðarhagkvæmni sjúkrahúsa, áhrifum breyttrar aldurssamsetningar þjóða á heilbrigðisútgjöld og svona mætti lengi telja.

Heilsa fólks veltur þó ekki einungis á gæðum heilbrigðisþjónustu. Þess vegna skoða heilsuhagfræðingar einnig aðra þætti á borð við samfélagslega áhrifa-valda heilbrigðis. Um þessar mundir beinist mikið af rannsóknum heilsuhagfræðinga að offitu, orsökum hennar og afleiðingum, t.d. á vinnumarkað, lífeyrisjóðsmál og tryggingamál. Ýmis áhættuhegðun hefur einnig verið heilsuhagfræðingum hugleikin á umliðnum árum. Mikilvægt er t.d. hvað varðar forvarnir í fíkniefnamálum að kunna góð skil á því hvernig einstaklingar bregðast við breyttu umhverfi og hvers konar opinberar ráðstafanir eru líklegastar til þess að hafa áhrif á hegðun einstaklinga.

Heilsuhagfræði er sannarlega fræðigrein sem tengist tæknilegum útfærslum vísindanna sem eru áhuga-verðar í sjálfum sér. Í sama mund hefur sú þekking sem þannig er sköpuð afdrifaríkar afleiðingar fyrir ákvarðanatöku á fjölmörgum sviðum mannlífsins. Stjórnendur heilbrigðiskerfanna og þeir sem móta almenna stefnu í heilbrigðismálum reiða sig á slíkar rannsóknir. Mikilvægt er að rannsóknir á sviði heilsuhagfræði liggja fyrir áður en spítalar eru sameinaðir, aðgerðir eru ákveðnar á tilteknum sviðum lífvísinda, ráðist er í stefnumótun um reykingabönn og svona mætti lengi telja. Auk þess hafa fyrirtæki sprottið upp hérlendis

Dr. Tinna Laufey Ásgeirsdóttir

sem málið varðar. Hér mætti nefna Össur hf. og lyfjafyrirtæki, en við blasir hvernig heilsuhagfræði í heild sinni og þættir hennar, s.s. þróunarhagfræði, lyfjahagfræði og hagfræði hugmyndaréttinda geta nýst innan slíkra fyrirtækja.

Engum blöðum er um það að fletta að viðfangsefni eru fjölbreytt og krefjast ólíkra úrlausna. Ef þjarga á ákveðnum fjölda lífára má gera það með ýmsum hætti: Ættum við að moka tröppurnar hjá öldruðum í hvert skipti sem snjóar, setja vegrið á helstu umferðaræðar eða skima eftir leghálskrabbameini, svo nokkur dæmi séu tekin? Heilsuhagfræðin hefur leiðir til

að svara hvaða aðferð skilar mestum árangri miðað við fyrirliggjandi verðmæti.

Viðfangsefni eru óþrjótandi og enn er langt í land með að heilsuhagfræðinni sé sinnt af því afli sem nauðsynlegt er í jafn viðamiklu heilbrigðiskerfi og rekið er hér á landi. Heilsuhagfræði er ung grein á Íslandi og hefur almennt fengið litla umfjöllun þar sem sérfræðinga vantar enn. Faginu mun þó vaxa fiskur um hrygg, nú þegar er hægt að læra heilsuhagfræði til meistaraáráðu við Háskóla Íslands og sækja námskeið í heilsuhagfræði í gegnum Endurmenntun Háskóla Íslands. Viðfangsefni í heilbrigðisþjón-

ustu krefjast slíkrar sérmenntunar. Rannsóknir á sviðinu hérlendis eru einnig að aukast samhliða aukinni þekkingu á fræðasviðinu. Hagfræðistofnun Háskóla Íslands hefur stundað nokkuð af slíkum rannsóknum og fer heilsuhagfræðiverkefnum sem stofnunin tekur að sér fjölgandi. Von er til þess að rannsóknir í lyfjahagfræði eflist einnig mjög á næstunni, þar sem nú hefur verið sett á laggirnar Rannsóknarstofnun um lyfjamál við Háskóla Íslands. Þar verður meðal annars lögð áhersla á rannsóknir um lyfjastefnu og heilsuhagfræði.

Tinna Laufey Ásgeirsdóttir er doktor í heilsuhagfræði og starfar við Hagfræðistofnun Háskóla Íslands.

Lífsstíllssjúkdómar

Frumtök hafa látið framleiða fimm stuttmyndir sem fjalla almennt um lífstillssjúkdóma og gildi forvarna í baráttunni gegn þeim. Fyrsta myndin fjallar almennt um lífstillssjúkdóma, þá er ein um gildi hreyfingar, ein um gildi holls mataræðis og góðrar næringar, ein um streitu og loks ein um reykingar.

Ýmis heilsufarsvandamál steðja að mannkyninu. Matarskortur, náttúruhamfarir og spillt stjórnmönd eru meginástæðan fyrir gríðarlegum heilbrigðisvandmálum í þriðja heiminum. Þúsundir barna þjást af hungri og sjúkdómum. Flest þeirra deyja, þúsundir verða munaðarlaus og njóta ekki heilbrigðisþjónustu né menntunar.

Þeir Jarðarbúar sem betur mega sín eiga hins vegar við önnur vandamál að stríða. Alvarlegust þessara vandamála eru þau sem hafa skapast vegna góðs efnahags, enda er iðulega í þessu sambandi talað um velmegunarsjúkdóma eða lífsstíllssjúkdóma. Þessir sjúkdómar stafa að mestu leyti af röngu mataræði eða ofáti, hreyfingarleysi, streitu og reykingum.

Þrátt fyrir allt, geta Íslendingar vænst þess að vera við góða heilsu og tiltölulega lausir við sjúkdóma allt til 71 árs aldurs, - eða lengst allra Evrópubúa.

Með því að temja okkur heilbrigða lífshætti og lífsviðhorf, aukum við líkurnar til mikilla muna á því að

lífa heilbrigðu og góðu lífi alla æfi. Með heilbrigðu lífni spörum við þjóðfélaginu verulegar fjárhæðir; fjárhæðir sem mætti nýta í ýmislegt annað, eins og eflingu menntakerfisins og betri þjónustu við aldrada.

Forvörnin mín - vegleg verðlaun

Hvað gerir þú til að viðhalda góðri heilsu? Viltu taka þátt í forvarnarátaki Frumtaka?

Sendu okkur nokkrar línur í tölvupósti og segðu okkur frá því hvað þú gerir fyrir sjálfa/n þig, - hver er forvörnin þín?

Stundarðu líkamsrækt, hugleiðslu, útivist, borðarðu hollan mat, - já, hvað gerirðu til þess að láta þér líða vel og viðhalda góðri heilsu?

Sendu stutta lýsingu frá þér í tölvupósti fyrir 17. júní n.k. **Vegleg verðlaun eru í boði.**
Helgarferð fyrir tvo í boði Icelandair til Parísar.

Þriggja manna dómnefnd velur besta svarið. Í dómnefndinni sitja Guðmundur Björnsson, læknir, Sigrún Stefánsdóttir, dagskrárstjóri og Björn Leifsson, framkvæmdastjóri.

Úrslit verða tilkynnt 1. júlí n.k.

Það eina sem þú þarft að gera er að senda okkur nokkrar línur um forvörnina þína til frumtok@frumtok.is

Frumtök áskilja sér rétt til að nota það bréf sem verður fyrir valinu í forvarnarátaki sínu.

FRUMTÖK

Samtök framleiðenda frumlyfja

Lífsstílssjúkdómar

Hreyfing

Það eru aðeins tæplega 100 ár frá því að Íslendingar unnu flest verk með handafla. Róið var til fiskjar, tún slegin með orfi og ljá. Samgöngur voru takmarkaðar, flestir fóru fótgangandi milli staða, oft yfir fjallvegi og örafí.

Nú er öldin önnur, tæknin hefur auðveldað okkur lífið svo um munar. Eitt mesta heilbrigðisvandamál nútímans er hreyfingarleysi. Nú er talið að 12% ótímabærra dauðsfalla verði fyrst og fremst vegna hreyfingarleysis.

Það er samfélagsleg skylda okkar að hugsa vel um heilsu okkar. Reglubundin hreyfing er einn mikilvægasti þátturinn hvað varðar gott heilsufar. Þeim tíma sem varið er til hreyfingar er því vel varið. Ein besta fjárfesting sem völ er á.

Mataræði - Næring

Offita er hugsanlega alvarlegasta heilbrigðisvandamál aldarinnar. Ein

ástæða offitufaraldursins er aukin neysla tilbúins matar og skyndibita. Þessir réttir eru iðulega með of mikilli fitu, salti og sykri.

Neysluvenjurþjóðarinnar breytastöðugt. Með auknu vinnuálagi og aukinni þátttöku kvenna í atvinnulífinu ver fjölskyldan æ minni tíma í að matreiða. Þá hefur neysla fíks dregist saman hér á landi. Rannsóknir sýna að íslenskar unglingsstúlkur skortir D vítamín. Þær taka sjaldan lýsi og yfir skammdegið fá þær ekki D vítamín frá sólinni. D vítamínskortur getur valdið beinþynningu síðar á ævinni.

Á Íslandi er nægjanlegt framboð hollrar fæðu. Nauðsynlegt er að haga verðlagningu matvæla á þann hátt að fólk neyti fremur hollrar fæðu. Þá er brýnt að matur í mótuneytum skóla og fyrirtækja sé í senn hollur og góður. Þeim fjólgar stöðugt hér á landi sem borða aðalmáltíð dagsins utan veggja heimilisins.

Streita

Streita er flókið vandamál sem erfitt hefur verið að mæla og meta. Langvarandi streita getur verið mjög hættuleg og haft margs konar skaðleg áhrif á líkama og sál. Það er tiltölulega stutt síðan lækna áttuðu sig á tengslum streitu og líkamlegra sjúkdóma.

Á undanförunum árum hefur streita og áhrif hennar á líkamann verið rannsökuð víða um heim. Niðurstöðurnar eiga það sameiginlegt að langvarandi streita hefur mun skaðlegri áhrif en áður var talið. Streita veikir ónæmiskerfið. Streita getur valdið hjartasjúkdómum. Þeir sem þjást af streitu eru lengur veikir en aðrir. Hún getur valdið minnisleysi og þeir sem þjást af langvarandi streitu eru svefnisæknari en þeir sem ekki eru haldnir streitu. Einstaklingar þurfa þó mismikinn svefn. Segja má að streita dragi úr lífsgæðum einstaklingsins.

Streita er alvarlegt heilsufarsvandamál. Íslendingar vinna almennt langan vinnudag. Fullyrða má að streita sé svipað heilsufarsvandamál hér á landi og annars staðar á Vesturlöndum. Rannsókn sem gerð var hér á Íslandi sýnir að 88% þeirra sem upplifa streitu í starfi eru andlega úrvinda eftir vinnudaginn.

Þó svo að streita sé alvarlegt heilsufarsvandamál, eru þó ýmsar leiðir til að takast á við hana. Í því mætti nefna slökun og líkamsrækt. En það sem skiptir þó höfuðmáli er að breyta daglegu lífi til að forðast þá þætti sem orsaka of mikla streitu, og að kunna listina að njóta lífsins.

Reykingar

Ef 360 Íslendingar létust árlega í umferðinni, - eða að eitt banaslys yrði á dag, væri ríkjandi neyðarástand. Ef 360 Íslendingar létust árlega í vinnuslysum, yrði gripið til viðtækra varnaðgerða. Ef 360 Íslendingar létust

árlega vegna hjálparstarfa erlendis, yrði þessari starfsemi hætt og fólkið kallað heim.

Staðreyndin er hins vegar sú að 370 Íslendingar látast árlega vegna tobaksreykinga. Helming dauðsfallanna má rekja til hjarta og æðasjúkdóma.

Með því að takmarka reykingar eins og unnt er og grípa til margháttðra aðgerða til að fá fólk til að hætta að reykja, má spara gríðarlegar fjárhæðir í heilbrigðiskerfinu. Þessa peninga má nýta á annan hátt, t.d. til forvarna og fræðslu og í baráttuna gegn fíkniefnavandanum.

Hvert og eitt okkar ber ábyrgð á heilsu sinni. Það er því góð ákvörðun, ákvörðun sem stuðlar að heilbrigðara og betra lífi, að reykja ekki eða að hætta að reykja.

Látum reykingar heyra sögunni til.

Stuðlum að skynsamlegri umræðu um gagn og gildi lyfja fyrir samfélagið

Fyrsti framkvæmdastjóri Frumtaka er Jakob Falur Garðarsson. Það kemur því í hans hlut að móta að talsverðu leyti starfsemi samtakanna. Að góðum íslenskum sið byrjum við á því að spyrja: Hver er maðurinn?

Ég er Ísafirðingur. Það er alltaf mitt fyrsta svar við spurningu sem þessari, enda er ég þar fæddur og uppalinn, sonur kaupmannsins á horninu, Garðars Guðmundssonar, kaupmanns í Björnshúði til áratuga og Jónínu Jakobsdóttur, kennara og síðar verslunarkonu. Það má segja að kaupmennska sé mér í blóð borin, enda faðir minn, afi og langafi, ásamt mýmörgum öðrum ættingjum úr föðurfjölskyldunni, verið viðloðandi kaupmennsku um langa tíð. Eiginkona mín, Vigdís Jakobsdóttir, leikstjóri og fræðslustjóri Þjóðleikhússins, er einnig frá Ísafirði. Við fluttum frá Ísafirði sumarið 1990 til Kantaraborgar á Englandi þar sem við vorum við nám í fjögur ár. Ég las stjórn málafræði og alþjóðleg samskipti og hef fengist við ýmislegt frá því við komum heim sumarið 1994. Þar ber helst að nefna að um nokkurra ára skeið var ég framkvæmdastjóri Icepro, nefndar um rafræn viðskipti sem hýst var hjá Verslunarráði Íslands. Þá var ég aðstoðarmaður samgönguráðherra, Sturlu Böðvarssonar, á hans fyrsta kjörtímabili sem ráðherra og loks starfaði ég í Brussel við fastanefnd Íslands gagnvart ESB fyrir hönd samgönguráðuneytis þar til ég réð mig til Frumtaka í byrjun síðasta árs og kom hingað til starfa s.l. vor.

Hvað telur þú vera brýnustu verkefni Frumtaka?

Brýnasta verkefnið að mínu mati er tiltölulega einfalt, þ.e. að stuðla að skynsamlegri og hófstílltri umræðu um gagn og gildi lyfja fyrir samfélagið almennt. Það er í raun með ólíkindum hve þversagnakennd afstaða er oft tekin í umræðu og umfjöllun um lyf. Almennt er viðurkennt að ný lyf geti gert kraftaverk og eins er almennt viðurkennt að hófstíllt og rétt notkun lyfja skili sér til samfélagsins í heild sinni með nýtari þjóðfélagsþegnum. Á sama tíma er neikvæð umfjöllun um lyfjaframleiðendur furðu algeng og neikvæð afstaða og sleggjudómar sem ekki fá staðist settir fram án þess að tekið sé tillit til staðreynda og rökstuðnings. Það er því engin launung að tilgangur samtaka sem þessara sé að vinna að bættri imynd gagnvart almenningi og vinna að framgangi þess að umræðan um lyfjamál sé á skynsamlegum nótum. Það er ekki síður mikilvægt verkefni gagnvart almenningi í ljósi ýmissa villandi upplýsinga í fjölmiðlum, þ.e. að reyna að efla og dýpka skynsamlega rökræðu

Í þessu sambandi er ég til að mynda að tala um almenna umræðu um lyfjaverð. Þar er of algengt að fullyrt

sé að lyfjaverð hér á landi sé hið hæsta sem þekkest á byggðu bóli á meðan raunveruleikinn er allur annar. Vissulega hefur lyfjaverð á Íslandi verið tiltölulega hátt, eins og reyndar hefur verið raunin með verðlag á vel flestum sviðum. En á undanförunum árum hefur þessi veruleiki tekið grundvallarbreytingum, þannig að heildsöluverð frumlyfja á Íslandi í dag er hið sama og í samanburðarlöndum okkar. Þessi mikli árangur hefur náðst í góðu samstarfi við yfirvöld og hefur skilað því að 1. nóvember s.l. var heildsöluverðið ríflega 6% lægra hér á landi en í okkar helsta samanburðarlandi, Danmörku. Þetta er gríðarlegur árangur í lækkun lyfjaverðs hér á landi á tiltölulega stuttum tíma og mikilvægt að þessi árangur fái notið sannmælis í allri umræðu um lyfjaverð.

Neikvæð imynd lyfjafyrirtækja er vissulega þekkt og í raun áhyggjuefni. Sú mita að þetta séu fyrirtæki sem hagnist á sjúkum og öldruðum er vel þekkt. Því teljum við mikilvægt að koma umræðunni á sanngjarnara stig og fræða fólk um starfsemina sem fram fer hjá lyfjaframleiðendum. Það er t.d. mikilvægt að auka skilning á nauðsyn þess að fyrirtæki í þessum geira skili góðum hagnaði, svo þau hafi áfram bolmagn til þess að sinna framþróun og rannsóknunum. Siðferðileg gildi og hagnaðarvonin virðast oft benda í sitt hvora áttina og lyfjamarkaðurinn er engin undantekning þar á. Þarna er mikilvægt að upplýst umræða fari fram. Og svo ég nefni aftur lyfjaverðið, þá er ekki síður mikilvægt að reynt sé að auka skilning almennings á hinu flókna fyrirbæri sem lyfjaverðið er í raun. Aðildarfyrirtæki Frumtaka hafa afskipti af innkaupsverði dreifingar-fyrirtækja og heildsöluverði en aðrir þættir, svo sem álagning í smásölu, virðisaukaskattur, greiðsluþátttaka almennatrygginga og afslættir apóteka, ráða endanlegu verði til neytandans. Kerfið er því margslungið og umræða um verð og samanburður á lyfjaverði milli landa er flókinn og erfiður.

Þá er ekki síður mikilvægt að sú staðreynd fái notið sannmælis að þó kostnaður við notkun nýrra lyfja geti vissulega verið mikill, þá er oft á tíðum komið í veg fyrir mun meiri útgöld annars staðar í heilbrigðiskerfinu í staðinn þegar til lengri tíma er litið. Þegar horft er til reksturs heilbrigðiskerfisins verður að hafa hugfast að það að spara aurinn á einum stað, getur í raun þýtt að krónunni sé kastað á öðrum. Þessi sigilda og einfalda speki á ótrúlega oft við þegar rætt er um kostnað vegna lyfjanotkunar, því rétt notkun góðra lyfja skilar sér þegar á heildina er litið með miklum ávinningi fyrir samfélagið allt.

Jakob Falur Garðarsson, framkvæmdastjóri Frumtaka.

Einnig vil ég sérstaklega nefna sem brýnt verkefni fyrir samtök sem þessi, að geta komið fram fyrir hönd aðildarfyrirtækjanna, t.d. gagnvart yfirvöldum, og talað máli þeirra einum rómi. Við sjáum mörg fordæmi fyrir hagsmunasamtökum sem þessum þar sem skiptir miklu fyrir fyrirtækin að hafa einn sameiginlegan málsvara.

Hvernig hefur samtökunum verið tekið og í framhaldi af því, - hverjir eru helstu samstarfsaðilar Frumtaka?

Ég held að almennt megi segja að samtökunum hafi verið vel tekið og að þau séu smátt og smátt að festa sig í sessi sem málsvari aðildarfyrirtækja sinna. Almennt má segja að okkar helstu samstarfsaðilar séu annars vegar FÍS, þ.e. Félag íslenskra stórkaupmanna, og hins vegar systur-samtök okkar í Danmörku. Við leigjum skrifstofu aðstöðu hjá FÍS í Húsi verslunarinnar og höfum aðgang að ýmissi þjónustu hjá þeim sem skiptir Frumtök miklu máli. Þá er um þessar mundir verið að setja á laggirnar tvö spennandi verkefni hjá Háskóla Íslands sem við bindum miklar vonir við varðandi samstarf, þ.e. annars vegar nýstofnuð Rannsóknarstofnun um lyfjamál og hins vegar Þekkingarsetur í lyfjafræði sem er í undirbúningi á vegum Hagfræðistofnunar Háskólans.

Hver er ástæða þess að þið vinnið að forvörnum?

Hún er mjög einföld og lýtur í raun að þeirri grundvallarheimspeki sem velflest lyfjafyrirtæki hafa mótað sér, þ.e. að bera virðingu fyrir lífi og líðan fólks. Í því ljósi er eðlilegt að leggja

áherslu á fræðslu og forvarnir, að fylgja eftir því gamla og góða gildi að heilbrigð sál býr í hraustum líkama. Þetta er grundvallarstaðreynd sem lyfjafyrirtækin gera sér sérlega vel grein fyrir og því er eðlilegt að við viljum skipa okkur sess í umræðu sem þessari. Þá skiptir einnig máli í þessu samhengi að árangursrik heilsugæsla er samstarfsverkefni yfirvalda, almennings og heilbrigðisstétta og lyfjafyrirtækin gera sér fyllilega grein fyrir því að þar er samfélagsleg ábyrgð þeirra óumdeild. Varðandi almenna fræðslu, þá er engum vafa undirorpið, að okkur ber að greina skilmerkilega frá möguleikum nýrra lyfja og bóluefna og á hvaða hátt þau geti gagnast skjólstæðingum heilbrigðisstétta, auk þess að gera grein fyrir mögulegum aukaverkunum. Fræðsla er sívaxandi þáttur í nútíma læknisfræði og því litum við svo á að í markmiði laga um heilbrigðisþjónustu, þ.e. að allir landsmenn eigi kost á fullkomnu heilbrigðisþjónustu sem á hverjum tíma eru tók á að veita felist réttur hvers einstaklings til að geta tekið ábyrgð á eigin heilsu í krafti nærgrar þekkingar. Þannig eigi allir landsmenn rétt á hlutlægum, aðgengilegum og vönduðum upplýsingum um forvarnir, sjúkdóma og framboð meðferðarúræða. Hluti af þessari umræðu um forvarnir og fræðslu tengist umræðunni um gæði lyfja og gæði heilbrigðisþjónustunnar almennt, en almennt er viðurkennt að gæði heilbrigðisþjónustu er einn helsti mælikvarði á lífsgæði í nútímasamfélagi og þar gegna lyf lykhillutverki. Frumlyfjafyrirtækin þjóna landsmönnum á ábyrgan hátt með því að

veita læknum og sjúklingum öruggan aðgang að bestu fánlegu lyfjum og bóluefnum sem fyrirbyggja, meðhöndla og lækna sjúkdóma og fólk er þannig gert kleift að líða betur, lifa lengur og áorka meiru. Þess vegna viljum við vinna að forvörnum og fræðslu.

Lyfjamál eru flókinn málaflókkur. Í stuttu máli; hvað er það sem fólk misskilur helst þegar rætt er um lyf?

Ég held að almenningur eigi oft erfitt með að skilja þann gríðarlega kostnað sem er samfara rannsóknum og þróun á nýjum lyfjum og þar með að yfirfæra hann yfir á þau lyf sem á endanum koma til notkunar. Staðreyndin er nefnilega sú, að aðeins örlítið brot þeirra rannsókna og þróunarverkefna sem sífellt er unnið að, skilar á endanum lyfi til notkunar. Og það er ekki síður athyglisverð staðreynd, að þó svo að stórkostlegar framfarir hafi átt sér stað á undanförunum áratugum, þá er staðreyndin enn sú að ekki hafa verið fundin upp lyf við nema broti af þeim kvillum sem hrjá mannkynið. Aftur vil ég áréttta hve miklu skiptir að almenningur skilji mikilvægi þess að ávinningur af notkun nýrra lyfja skili sér til sjúklinga og að samfélagið í heild njóti þess virðisauka sem hlýst af þróun og framleiðslu nýrra lyfja.

Hvernig vilt þú sjá stöðu íslenskra lyfjamála eftir 4 ár?

Almennt vil ég að okkur takist að vinna gegn vanþekkingu og fordómum sem grafa undan því gagni sem lyf gera. Til þess að það megi gerast þarf markvisst að halda á lofti þeim ávinningi og virðisauka sem ný lyf og bóluefni færa sjúklingum, heilbrigðiskerfinu og þjóðarþjófinu í heild. Þess vegna má sist láta hjá líða að horfa á gildi forvarna, heildarmynd meðferðarkostnaðar og samspil heilbrigðisútgjalda og hagvaxtar. Lausnarorðið á þessu sviði eins og svo víða annars staðar er fordómalaus þekking. Ef það yrði raunin í því umhverfi sem lyfjafyrirtækin starfa í eftir fjögur ár yrði ég verulega sáttur.

Að lokum, Jakob; hvaða áhugamál átt þú önnur en vinnuna?

Mér þykir mest gaman að vera með þeim sem mér þykir vænst um og þar eru t.a.m. leikhúsferðir með konunni eða sundferðir með börnunum mínum hátt skrifaðar sem áhugamál. Þá hef ég líka sérlega gaman af því að fara út að hjóla. Nýverið var ég svo kosinn formaður Ísafirðingafélagsins hér í Reykjavík og er viðbúið að ýmislegt vafstur í kringum það verði fyrirferðamikill á næstunni, enda óhætt að segja ræturnar vestur og ræktun þeirra vera mikið áhugamál. Ég hef miklar mætur á heimahögunum og vil veg þeirra sem mestan og hlakka því til að taka það áhugamál áfram á nýjum vettvangi.